

# COMPETÈNCIES DE LA PROFESSIONI INFERMERA

## 1. Introducció

---

El document que es presenta és el fruit d'un treball que sobre les competències de la professió d'infermeria ha estat dut a terme per un grup de professionals de la salut al llarg d'un any.

L'encàrrec va ser tramès pel director de l'Institut d'Estudis de la Salut (IES) a la Comissió d'Infermeria del Consell Català d'Especialitats en Ciències de la Salut (CCECS), a partir d'una sol·licitud feta al Conseller de Sanitat per part de la Comissió de Directors d'Escoles Universitàries d'Infermeria de Catalunya.

L'esmentada Comissió d'Infermeria del CCECS per donar resposta a l'encàrrec, va crear un grup de treball integrat per tres membres de la pròpia Comissió i quatre aliens a ella que varen ser escollits per la seva experiència en el camp de la salut i especialment de la infermeria.

El grup es va proposar el termini d'un any per a la finalització del treball. Aquest fet, així com la complexitat del tema a estudiar, van portar al grup a establir una dinàmica d'una reunió setmanal aproximadament.

Les reunions, un cop fixat el calendari de treball, consistien en l'intercanvi d'opinions sobre els aspectes a analitzar en un moment donat i a l'establiment d'un seguit de conclusions provisionals que ens permetien seguir avançant.

A grans trets, primer es va definir l'objectiu del treball, després es va contextualitzar la professió i finalment es van definir les competències.

## 2. Objectius

---

Després de revisar exhaustivament la bibliografia i la documentació aportada en el si del grup, es va concloure que l'objectiu concret del treball seria:

- definir les competències de la professió d'infermeria.

En aquest sentit cal clarificar que ens referim a les competències genèriques de la professió, i que, per tant, alguns col·lectius (professionals d'atenció primària, hospitalària, sociosanitària, salut mental i estudiants) poden trobar aspectes que no siguin totalment específics del seu àmbit o del seu domini però que la professió, com a tal, ha de tenir plenament assumits.

### 3. Marc conceptual

---

En el moment de plantejar-se el treball es va veure clar que eren necessaris tenir en compte un seguit d'apriorismes bàsics:

1. Evitar fer un tractat massa teòric, que tan sols contingués aspectes filosòfics no del tot coincidents amb la realitat d'una professió forçosament canviant i en constant adaptació a la societat a la que es dirigeix.
2. Evitar caure en un simple llistat de tasques que donaria lloc a una visió extraordinàriament reduccionista de la realitat.
3. La necessitat de descriure la professió, no al professional competent. I això perquè aquesta definició tindria, inevitablement, diverses interpretacions dependent de qui fos l'interlocutor: l'acadèmic diria que el professional competent és aquell que té un títol acadèmic que l'avalua, per al gestor sanitari seria aquell professional que asseguri la qualitat dels serveis sanitaris i l'usuari de la sanitat el definiria com aquell que és capaç de resoldre el seu problema. Des d'aquesta perspectiva cal definir les competències de la professió independentment del camp d'actuació de cadascun dels professionals.

També es va veure que calia definir què és infermeria, què són competències i per a què serveixen.

#### 3.1. Què és la infermeria?

Des de sempre la professió d'infermeria ha estat dedicada a tenir cura de les persones i acompanyar-les en aquelles situacions de salut en que no poden sortir-se'n per elles mateixes.

En el desenvolupament de la professió d'infermeria s'ha passat per diverses etapes en les que les tecnificacions dels processos assistencials han guanyat espais a l'atenció a les persones, esbiaixant fortament la finalitat de la professió d'infermeria. Això ha succeït simultàniament amb el gran desenvolupament dels hospitals amb alta tecnologia i l'hospital centrisme com eix vertebrador del sistema sanitari.

Però cal recuperar l'equilibri entre la necessària tecnificació d'aquells processos i els aspectes més relacionals que componen el que avui entenem per «tenir cura de les persones», activitat específica i pròpia de la infermera tant quan treballa de forma individual o formant part dels equips de salut.

Per a la infermera, a l'igual que per les altres professions sanitàries és el ciutadà/usuari/pacient, l'objectiu referència de la seva raó de ser professional fent-se necessària per tant la col·laboració efectiva de l'equip en donar resposta a les seves necessitats.

Aquesta col·laboració efectiva entre els professionals de la salut passa pel reconeixement recíproc de les aportacions imprescindibles i pròpies que en el procés d'atenció al ciutadà fa cada professional i amb les que cadascun contribueix a l'esforç

comú, entenent que són ells, els ciutadans, i no els professionals ni les estructures sanitàries el centre de totes les actuacions sanitàries.

És a partir d'aquesta primera reflexió, que queden explicitats dos conceptes cabdals, el ciutadà com a eix central del sistema i la col·laboració dels professionals per tal de donar resposta a les seves necessitats quan el grup de treball es creu capaç de definir la professió d'infermeria tal com s'exposa a continuació:

Per al grup de treball, la infermeria es defineix i caracteritza per:

- Ser una professió de serveis, que proporciona cures d'infermeria aplicant els coneixements i tècniques específiques de la seva disciplina i es basa en el coneixement científic i se serveix del progrés tecnològic, així com dels coneixements i les tècniques derivades de les ciències humanes, físiques, socials i biològiques.
- Actuar centrant-se en l'atenció a la persona, la família i la comunitat.
- Tenir en compte a la persona com a subjecte d'emocions, relacions socials i vincular-se a un sistema de valors personal.
- Acceptar la responsabilitat i ostentar l'autoritat necessària en la prestació directa de les cures d'infermeria. Per tant el professional exerceix de forma autònoma la infermeria en el si d'un equip de salut (entès aquest com a lloc d'intercanvi i anàlisi de l'activitat dels professionals per aconseguir una assistència integral i integrada).
- Tenir un sòlid compromís amb la societat per tal de donar una resposta ajustada a les seves necessitats. La infermeria ajuda a les persones, família i grups a determinar i aconseguir el seu potencial físic, mental i social contribuint a la millora de la qualitat de vida. Aquestes activitats les desenvolupa en el marc d'una societat en canvi permanent i es veu influenciada per un conjunt de factors socials, econòmics, culturals i polítics.

## **3.2. Competències: Què són i per a què serveixen**

### **3.2.1. Què són?**

Un cop definit el marc de la professió, el següent pas implicava definir que era una competència. En base a la documentació utilitzada, s'ha definit com a competència d'infermeria:

Aquell conjunt d'habilitats, actituds i coneixements i els processos complexos per a la presa de decisions que permet que l'actuació professional estigui en el nivell exigible en cada moment.

Aquesta definició implica la capacitat per dur a la pràctica els coneixements, les habilitats i les actituds pròpies de la professió d'infermeria, al servei de la resolució i prevenció d'un problema de salut.

Així doncs, aquesta definició fa clarament referència a un saber fer, el qual es pot estructurar, com a mínim, en tres grans dimensions:

- Conceptuals o pensament crític (Coneixements, presa de decisions, anàlisi i formulació de problemes, etc.)
- Interpersonals (valors, actituds, etc.)
- Tècniques (destreses, habilitats tècniques, etc.)

També, aquestes competències poden expressar-se en termes de responsabilitat respecte de:

- Els pacients / usuaris / clients,
- Un mateix,
- L'equip de salut,
- La professió,
- La comunitat i la societat.

### 3.2.2. Per a què serveixen?

Entenem que la definició de les competències de la professió és una necessitat indiscutible, ja sigui des de la perspectiva educativa, de planificació i gestió de serveis sanitaris, com de la regulació del dret a l'exercici de la professió. Tenir les competències definides permet:

- Reflexionar sobre el propi treball.
- Monitoritzar la qualitat dels serveis que es presten.
- Facilitar la definició dels objectius educatius a les institucions docents.
- Especificar els nivells exigibles en cada una de les fases formatives i de responsabilitat en l'exercici de la professió.
- Tenir un marc de referència dels sistemes avaluadors i de titulació.
- Una major mobilitat i flexibilitat intraprofessional (inclosa la lliure circulació de professionals).
- Orientar la formació continuada.
- Detectar els potencials dels professionals.
- Estructurar les carreres professionals en les organitzacions d'acord al nivell competencial.
- Permet una gestió per competències dels recursos humans.
- Apropar els serveis d'infermeria a la població per donar una resposta adient a les seves necessitats.

## 4. Metodologia

---

Abans de passar a detallar les fases per les que ha passat el treball, cal concretar algun aspecte que, si bé anteriorment s'ha apuntat potser no ha quedat prou clar. El grup de treball, en el seu marc de referència teòric, ha intentat adoptar en tot moment un posicionament eclèctic, de forma que cap corrent d'infermeria tingués més pes que les altres.

Per altra banda s'ha defugit expressament la realització d'un llistat de tasques. Això correspon a un darrer nivell de concreció que pot arribar a variar si, per exemple, es donen determinats canvis tècnics.

Fases de desenvolupament del treball:

#### **4.1. Anàlisi de la bibliografia**

#### **4.2. Definició d'un calendari de treball.**

#### **4.3. Discussió**

- Del marc de la infermeria
- Del concepte competència i la seva utilitat
- De les competències d'infermeria

#### **4.4. Consulta, mitjançant una enquesta, a professionals de diversos nivells d'experiència i activitat per tal de contrastar els àmbits de competències identificats**

#### **4.5. Revisió final**

### **5. Resultats**

---

Les competències que tot seguit es podran trobar (veure pàgines següents) fan referència a les discussions que es van desenvolupar en el si del grup de treball i a la revisió posterior a partir dels resultats i comentaris obtinguts després d'haver avaluat l'enquesta que vàrem passar.

### **6. Competències de la professió d'Infermeria**

---

Fins aquí s'ha definit els conceptes que el grup ha considerat cabdals abans d'anar més enllà en la definició de les competències professionals.

S'ha definit el ciutadà com a eix central entorn el qual gira el sistema sanitari, s'ha parlat de col·laboració interprofessional per aconseguir donar resposta a les necessitats dels ciutadans i per últim s'han exposat els trets que segons el grup de treball defineixen la professió d'infermeria i el que entenem per competència.

Un cop expressat el posicionament del grup, calia avançar cap a la complexa tasca d'esbrinar quines competències els calien als professionals d'infermeria per donar resposta concordant els conceptes exposats.

Aquestes competències requereixen tot un seguit de coneixements, habilitats i actituds incorporats en processos intel·lectuals complexos el que permet la seva aplicació en circumstàncies variades.

Les competències s'han agrupat sota títols genèrics: procés de cures, prevenció i promoció de la salut, procediments i protocols, atenció a malalts en situacions específiques, comunicació, treball en equip, manteniment de les competències, ètica i aspectes legals i, finalment, compromís professional.

Es va creure clarificador agrupar cada grup de competències sota un títol que defineix cadascuna de les etapes i/o processos que conformen l'actuació de les infermeres, etapes que no difereixen de qualsevol altre grup professional. Tot professional té necessitat de valorar, recollir dades, formular problemes per definir l'estat de la qüestió i poder actuar en conseqüència i avaluar els resultats, òbviament dins del seu camp de coneixements i d'acord a la seva activitat professional.

L'objectiu comú de totes les competències descrites és el de la pròpia professió, és a dir, tenir cura de les persones. Cal entendre que l'actuació derivada de totes i cadascuna de les competències s'inscriu en l'àmbit d'actuació i funcionament de la infermeria.

Així doncs, pensem que aquest aclariment introductor serveix per totes les competències i les seves agrupacions, essent innecessari repetir-lo en començar l'exposició de cadascuna d'elles, en l'apartat següent. NA - per usuaris entenem pacient, persona familiar, persones significatives, grup, comunitat...

## **1. Procés de Cures**

Objectiu: Proporcionar cures d'infermeria individualitzades mitjançant un mètode sistemàtic i organitzat.

### **1.1. Valoració, recollida de dades, i formulació de problemes**

Objectiu: Obtenir i analitzar les dades per determinar l'estat de salut de l'usuari i descriure les seves capacitats i/o problemes.

- Fer l'entrevista clínica completa (àmbits orgànics, psicològics i socials) amb els usuaris i/o persones significatives.
- Observar i valorar signes objectius: saber fer una exploració física.
- Recollir i valorar símptomes subjectius manifestats per l'usuari i/o persones significatives.
- Realitzar accions i procediments que permetin validar el problema identificat.
- Enregistrar i expressar de forma sistemàtica les dades prioritàries de la informació recollida.
- Identificar i valorar les dades significatives i, en base a elles, definir els problemes reals i/o potencials.

### **1.2. Priorització i actuació**

Objectiu: Prioritzar els problemes detectats de l'usuari, desenvolupar i executar un pla d'acció per disminuir-los i/o eliminar-los i promoure la seva salut i autonomia.

- Prioritzar els problemes detectats i, en base a ells, elaborar un pla de cures que inclogui objectius i intervencions adequats als problema/es definit/s.
- Formular objectius amb l'usuari i/o persones significatives recollint les seves expectatives segons el problema definit prèviament.
- Planificar activitats de cures per resoldre els problemes de salut del pacient/usuari/client (amb els recursos disponibles i segons la política de l'organització).

- Elaborar, decidir i seleccionar els protocols i procediments més adequats a l'activitat planificada en base a la seva pertinença, validesa i eficiència.
- Executar les activitats planificades, tant pel que fa al rol autònom com al de col·laboració.
- Mantenir la planificació d'activitats de forma actualitzada.
- Planificar l'alta d'acord amb la data prevista.
- Complimentar els registres.
- Dissenyar i adaptar el pla de cures i el pla terapèutic a les necessitats del pacient/usuari de forma individualitzada.

### **1.3. Avaluació**

Objectiu: Avaluar de forma continuada i sistemàtica l'efectivitat del pla d'acció en relació als objectius i/o criteris de resultats establerts.

- Establir criteris de resultats.
- Fer l'avaluació continuada del procés de cures.
- Redissenyar els objectius i les activitats segons l'avaluació continuada, si cal.
- Avaluar els objectius formulats en el pla de cures.
- Valorar els recursos i el potencial del malalt (coneixements i materials) per seguir, si cal, autoaplicant-se les cures en el seu domicili.
- Fer l'informe d'alta d'infermeria.

### **2. Prevenció i promoció de la salut**

Objectiu: Desenvolupar accions conduents a la promoció de la salut, la prevenció de la malaltia i l'educació sanitària en els diferents àmbits de la pràctica.

- Identificar usuaris amb risc de patir algun dels problemes més prevalents de salut.
- Avaluar i seleccionar els usuaris que poden beneficiar-se de mesures preventives.
- Identificar els problemes potencials de salut.
- Avaluar l'estat de salut de la persona sana.
- Avaluar l'entorn socio-familiar.
- Ensenyar i donar consell sobre els diferents mitjans de prevenció del risc i promoció de la salut.
- Identificar els problemes de salut en el propi medi.
- Proveir de consell preventiu del risc.
- Realitzar accions educatives conduents al canvi d'hàbits.
- Promoure actituds d'autorresponsabilitat enfront la salut.
- Promoure entorn saludable i segur.
- Realitzar activitats per a la prevenció de la infecció nosocomial.
- Realitzar estudis sobre la influència de l'entorn en la salut.
- Avaluar periòdicament i gradual l'aprenentatge de l'usuari.

### **3. Procediments i protocols**

Objectiu: Proporcionar cures d'infermeria de forma sistematitzada tenint en compte la situació individual de cada usuari i fent èmfasi en la comunicació i informació.

(Els professionals en la seva actuació poden seguir totes o part d'aquestes etapes segons les necessitats de l'usuari o la situació clínica que aquest presenti)

- Informar i preparar l'usuari.
- Explicar a l'usuari les etapes que se seguiran en la realització dels procediments i les actuacions que caldrà seguir amb posteritat.
- Seleccionar i preparar el material adequat.
- Preparar l'entorn en el que es portaran a terme els procediments.
- Realitzar el procediment d'acord amb les etapes descrites.
- Valorar i vigilar les respostes de l'usuari durant la realització del procediment.
- Acomodar al pacient/usuari/client en condicions de seguretat física i psicològica.
- Realitzar les accions de vigilància i detecció precoç de possibles complicacions.
- Registrar les accions i/o les seves incidències.
- Fer el seguiment i vigilància de l'efectivitat del procediment realitzat.
- Realitzar i/o col·laborar en els procediments de suport al diagnòstic i/o tractament.
- Observar les mesures d'asèpsia. - Interpretar i executar les prescripcions mèdiques.
- Coordinar-se amb altres professionals i actuar conjuntament quan la situació assistencial ho requereixi.

#### **4. Tenir cura de les persones en situacions específiques**

Objectiu: Dur a terme la pràctica professional en els diferents àmbits i situacions.

- Tenir cura de les persones amb processos crònics.
- Tenir cura de les persones en situació crítica.
- Tenir cura de les persones amb processos aguts.
- Tenir cura de les persones amb trastorns mentals greus, transitoris amb risc.
- Tenir cura de les persones amb manca i/o pèrdua d'autonomia.
- Tenir cura de les persones en procés de dol.
- Tenir cura de les persones grans (Atès el progressiu envelliment de la població, malgrat no ser una situació específica com les altres, hem cregut necessari assenyalar aquesta etapa del cicle vital com a punt d'èmfasi)
- Gestionar les cures pal·liatives en els malalts terminals.
- Aplicar les mesures terapèutiques adients a les persones amb dolor.
- Gestionar i desenvolupar l'atenció d'urgència amb eficiència.
- Gestionar i desenvolupar l'atenció domiciliària amb eficiència.

#### **5. Comunicació/relació amb l'usuari i/o persones significatives**

Objectiu: Aconseguir una comunicació efectiva i establir una relació terapèutica amb l'usuari.

- Portar a terme les activitats, protocols i procediments amb empatia i respecte.
- Promoure un entorn favorable a la comunicació.
- Portar a terme l'entrevista clínica amb empatia i respecte.
- Facilitar la comunicació.
- Ser capaç de comunicar-se efectivament amb els usuaris i/o persones significatives.

- Tenir especial cura de la comunicació amb usuaris amb dificultats de comunicació i/o comprensió.
- Comunicar a l'usuari els problemes que gestionarà la infermera o infermer.
- Explicar i comentar, fins acordar conjuntament amb l'usuari, les actuacions a seguir així com les seves recomanacions.
- Integrar l'usuari en els plans de cures.
- Verificar que els usuaris entenen la informació donada per tal de poder acceptar i/o realitzar els plans de cures acordats.
- Iniciar, fomentar i mantenir una relació terapèutica amb l'usuari.
- Fomentar, a través de la relació interpersonal i del respecte a l'usuari la confiança i seguretat en relació al seu procés.

## **6. Treball en equip i relació interprofessional**

Objectiu: Donar una atenció integral i coordinada mitjançant el treball en equip.

- Definir i formular els objectius en el sí de l'equip de treball amb claredat i derivar-ne un pla d'actuació així com avaluar-ne els resultats.
- Escoltar i recollir les opinions dels diferents membres de l'equip de treball (tant en les vessants verbal com no verbal).
- Acceptar obertament els diferents membres de l'equip en la seva especificitat.
- Donar la pròpia opinió, amb fermesa i claredat, tot respectant l'opinió dels altres sense agreujar-los.
- Assumir i desenvolupar el rol que li pertoca en cada circumstància.
- Fer de l'equip un lloc d'intercanvi i anàlisi de l'activitat professional realitzada.
- Consultar a temps i efectivament els altres professionals de la salut.
- Reconèixer les habilitats, competències i els papers dels altres professionals sanitaris.
- Delegar les activitats d'acord als coneixements, habilitats i capacitats de qui ha de realitzar la tasca.

## **7. Comunicació intraprofessional**

Objectiu: Garantir la continuïtat de les cures utilitzant la comunicació formal i estructurada.

- Elaborar informes d'infermeria escrits, llegibles, ben estructurats i concisos.
- Presentar oralment els casos de manera estructurada, comprensible i concisa.
- Redactar informes per comunicar els problemes identificats així com les seves conseqüències sobre els plans d'actuació.
- Comunicar-se amb els diferents nivells assistencials.

## **8. Manteniment de les competències professionals**

Objectiu: Donar una resposta professional i de qualitat a les diferents situacions de la pràctica.

- Avaluar els propis coneixements, actituds i habilitats.
- Emprar diferents mètodes d'aprenentatge per identificar i corregir, si cal, els dèficits de coneixements, actituds o habilitats.

- Emprar els recursos existents per a l'aprenentatge.
- Analitzar críticament la validesa i l'aplicabilitat de les fonts d'informació possibles.
- Analitzar críticament els mètodes i les dades de recerca.
- Participar en processos d'avaluació professional en general i especialment en l'avaluació per companys.
- Avaluar críticament els mètodes de treball.
- Fonamentar la pràctica en els resultats de la recerca.
- Realitzar activitats de recerca.
- Utilitzar de forma sistemàtica els resultats dels estudis de qualitat.
- Dur a terme activitats docents en els diferents nivells professionals.

## **9. Ètica, valors i aspectes legals**

Objectiu: Incorporar a la pràctica els principis ètics i legals que guien la professió.

- Desenvolupar una praxis professional fonamentada en el respecte dels drets del pacient/usuari/client guiada pel Codi Ètic d'Infermeria.
- Identificar les possibles vulneracions dels drets del pacient/usuari/client i emprendre les mesures/accions destinades a preservar-los.
- Ajustar les decisions i comportaments als principis bioètics: beneficència, no maleficència, autonomia i justícia.
- Identificar els dilemes ètics i aplicar el raonament i judici crític en la seva anàlisi i resolució.
- Participar activament en el treball dels Comitès d'Ètica Assistencial i/o Comitès Ètics d'Investigació Clínica.
- Adequar les accions d'infermeria a la lliure elecció de pacient / usuari / client en les decisions de salut, donant continuïtat al procés de cures.
- Desenvolupar una pràctica professional, correcta en l'aspecte científic, tècnic i ètic i ajustada a les diferents normatives legals i judicials reguladores de les activitats assistencials.
- Proposar i decidir de forma raonada excepcions en l'aplicació de la norma i exercici de l'objecció de consciència.
- Assumir la responsabilitat de les seves decisions i accions.

## **10. Implicació i compromís professional**

Objectiu: Fer present el compromís professional amb la societat a través de la participació i la implicació.

- Participar i implicar-se en la definició de les polítiques de salut en els diferents nivells assistencials i institucionals.
- Gestionar els recursos i establir mètodes de treball per la correcta prestació de les cures d'infermeria.
- Establir els estàndards i criteris de resultats de la pràctica professional.
- Garantir la qualitat de les cures d'infermeria.
- Participar en la definició de polítiques de recerca, investigació i docència relacionades amb l'àmbit de les competències de la professió.
- Dissenyar línies d'investigació i recerca en l'àmbit propi de la professió i fer-ne la difusió pertinent.

- Tenir un sòlid compromís amb la societat per tal de donar una resposta ajustada a les seves necessitats.

## 7. Desenvolupament futur: el que queda per fer

---

Evidentment resten moltes coses per fer i no és l'objectiu d'aquest document posar-les de relleu, tanmateix les discussions del grup de treball ens porten a posar de relleu diverses qüestions que, creiem, caldrà desenvolupar:

- La concreció de les competències per a cada un dels àmbits de la professió (primària, hospitalària, salut mental, sociosanitari, etc.)
- L'especificació per a cadascun d'aquests àmbits i les competències necessàries per a cada nivell de la carrera professional (inici, júnior, sènior, etc.)
- La definició d'estàndards o normes de qualitat de l'exercici professional per tal de facilitar-ne la seva avaluació.

## Bibliografia

---

AIKEN, L. et al. Charting Nursing Future. New York: J.B. Lippincott Company. 1990

ALFARO R. Aplicación del proceso de enfermería. 2a edición. Barcelona: Doyma. 1992

AMERICAN NURSES ASSOCIATION. The Scope of Nursing Practice. Whashington: American Nurses Association 1987

AMERICAN NURSES ASSOCIATION. Standards for Nursing Staff Development Whashington: American Nurses Association. 1990

AMERICAN NURSES ASSOCIATION. Standards of Clinical Nursing Practice. Whashington: American Nurses Association 1991

AMERICAN ORGANIZATION OF NURSES EXECUTIVES. Rol and functions of the hospital nurse manager American Hospital Association Pp 1-31992

ARIZONA DEPARTMENT OF EDUCATION. Inventory of validated competencies and skills for nursing assistant, practical nurse and associate degree nurse graduates. Arizona: Phoenix 1985

ASOCIACION DE ENFERMERÍA EN SALUD MENTAL (GRUP CATALA) I L'ASSOCIACIÓ D'AUXILIARS/CURADORS PSIQUIÀTRICS DE CATALUNYA. Perfil de la infermera especialista en salut mental i de la auxiliar d'infermeria psiquiàtrica. Barcelona: Masson 1995

ASSOCIACIÓ CATALANA D'EDUCACIÓ MÈDICA. Competències que ha d'adquirir un llicenciat en medicina durant els estudis de pregrau. Document de treball intern de l'ACEM de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears. 1995

ASSOCIATION CANADIENNE DE SANTÉ PUBLIQUE. Fonctions et Compétances des infirmières et infirmiers de santé communautaire de santé publique. Ontario, 1990

BENNER, P. From Novice to Expert Excellence and Power in Clinical Nursing Practice. California Addison-Wesley, 1984

BENNER, P. Issues in competency based testing. Nursing outlook, 30(5), 303-309.1982

BENNER, P. Clinical Knowledge development The value of perceptual awareness. Nurse Educator 7,11-17.1982

BLOK, P. The empowered manager: Positive political skill at work. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1987

BRACKEN, R.L. et al. An incentive program designed to develop and reward clinical competence. Journal of Nursing Administration. 1978

BRIDER, P. The move to patient-focused Care. American Journal of Nursing. Volume 91. Sept 1992

CALIFANO, J. The nurse as a revolutionary. Revolution. The journal of Nurse Empowerment, 1993

CHANDLER, T. Support worker training. A guide for health care professionals. London: Baillière Tindall Limited, 1992

CCECS, IES, ACMCB, FUNDACIÓ PARC TAULÍ. Tendències i escenaris que actuen sobre les Competències Professionals en Ciències de la salut Document de Treball. Barcelona, 1996

GRUP D'AVALUACIÓ DE LA COMPETÈNCIA CLÍNICA. Glossari de terminologia bàsica emprada en proves d'avaluació de la competència clínica (ACC) utilitzant pacients estandarditzats (PE). Document intern de l'Institut d'Estudis de La Salut. 1995

HENRY, C. Professional Ethics and organisational change to education and health. London: Edward Arnold, 1995

HORNBY, S. Collaborative Care. Interprofessional. Interagency and Interpersonal. Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1993

KERSHAW, B. et al. Modelos de enfermería. Barcelona: Doyma, 1988

LEEBOU, W. Health care managers in transition. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1990

## **Projecte de competències de la professió d'Infermeria**

---

LUTHERT, J.M. et al. The Ryal Marsdson Hospital. Manual of Standards of care. London: Blackwell Scientific Publications, 1993

MALORE, M. Professionalization of nursing, current issues and trends. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1992

MARRINER, A. Modelos y teorías de enfermería. Barcelona: Rol, 1989

MARTINEZ CARRETERO, J.M. Competències professionals i avaluació. Un repte de futur. Conferència de cloenda dels residents de l'Hospital Sant Joan de Reus. Desembre, 1994

MCGREGOR, R.J. Advancing Staff Nurse Competencies From Novice To Expert. Journal of Nursing Staff Development, November/December 1990

MONTGOMERY, C. Healing through communication, the practice of caring. Newbury Park: Sage Publications, 1993

MORIN, R. et al. Competency Assessment. A Systematic Approach. Nursing Management, February 1995

MURPHY, K. et al. Assessing professional competence. In Developing Professional Education. Buckingham: JRHE and Open University Press, 1992

NAGELSMITH, L. Competence: An Evolving Concept. The Journal of Continuing Education in Nursing, November/December 1995. OMS

Enfermería en Acción. Fortalecimiento de la Enfermería y Matronería en apoyo de Salud para Todos. Madrid: Ministerio de Sanidad y Consumo, 1993

OMS. Normes de soins infirmiers: vers l'amélioration de la qualité des soins. Copenhague: OMS, 1987

ORDRE DES INFIRMIERES ET INFIRMIERS DE QUEBEC. Normes et critères de compétence pour les infirmières et infirmiers. Quebec, 1985

ORDRE DES INFIRMIERES ET INFIRMIERS DE QUEBEC. Les valeurs de la profession. Des soins qui font la différence. Quebec 1994

ORDRE DES INFIRMIERES ET INFIRMIERS DE QUEBEC. Normes et critères de compétence professionnelle des infirmières et infirmiers de Santé Communautaire do Quebec Quebec. 1986

ORDRE DES INFIRMIERES ET INFIRMIERS DE QUEBEC. Normes et critères de compétences pour les infirmières cadres et les infirmiers cadres. Quebec, 1985

ORDRE DES INFIRMIERES ET INFIRMIERS DE QUEBEC. Des soins qui font la différence. Les valeurs de la profession. Quebec 1994

ORIOL-BOSCH, A. Consideracions sobre com garantir la competència professional Document de treball intern de l'Institut d'Estudis de la Salut. 1995.

ORIOL-BOSCH, A. Sobre la rectificació professional. Document de treball intern de l'Institut d'Estudis de la Salut. 1995

ORIOL-BOSCH, A. Les competències professionals 1, 11,111. Document de treball intern de l'Institut d'Estudis de la Salut. 1995

PALMER, A. et al. Reflective Practice in Nursing. The Grow of the professional Practitioner. Oxford: Blackwell Science, 1994

RCN. Standards of Nursing Care. First Report of the RCN Working Committee Standards of Care, London: RCN, 1980

RCN. Towards Standards. Second Report of the RCN Working Committee Standards of Care, London: RCN, 1981

STYLES, M.M. Facts about Nursing 86-87. Kansas City: M.Q.: American Nurses Association, 1987

STYLES, M.M. Report on the regulation of nursing. Geneva, Switzerland: International Council of Nurses, 1985

UKCC, PROJECT 2000. A new preparation for practice. United Kingdom, Central Council for Nursing, Midwifery and Health Visiting, 1990

VALENTINE, K. Strategic planning for professional practice. Journal of Nursing Care Qualetterly, 6 (3), 1-12.1992

WALTER, B. Le savoir infirmier. Construction, évolution, révolution de la pensée infirmière. Paris: Larnarre, 1988

WESORICK, B. Caring: A service not a slogan. Proceeding of the Seventh Annual National Teaching Institute. California : American Association of Critical Care Nurses 1990

WESORICK, B. Nursing standards for professional practice. The Wesorick model. In P. Schroedor. Approaches to Nursing Standards. Maryland: Aspen Publishers. 1991

WESORICK, B. Standard of nursing care. A model for clinical practice. Philadelphia: J.B. Lippincott Co., 1990